

ВЯРАТА КАТО ЧОВЕШКО ПСИХИЧНО ЯВЛЕНИЕ

Любомир Т.Пировски
ДПБ „д-р Г. Кисъов” гр. Раднево

FAITH AS HUMAN MENTAL PHYSICS

Pirovski L. T.
SPH, Radnevo

Summary:

The interpretation of Faith is that it is the perception of the supposed truth by the mind. It is assumed that the mind could only confirm or deny it without explaining it, not because it does not want, but because it can not. Contemporary human need is the scientific study and management of Faith as a psychological phenomenon with a psycho-physiological and social basis. This is to clarify the possibilities for its management by man through knowledge. The mind perceives Faith as a means of achieving a goal of creating good, of psychosomatic health, of love and care for others, of courage in difficult times, by doing freely through these covenants of Jesus Christ. Achieving this goal is based on the study of man as a complex self-regulating system incorporated into the mega-system of human society. The materials for this are accumulated in the information from modern science. This objectively calls for the use of the Bio-Psycho-Social Holistic Systemic Method and the Necessary-Information Theory of higher nervous activity as a scientific approach according to the target system: "Emotions and Instincts \Leftrightarrow Faith (as a mental phenomenon) \Leftrightarrow Human Brain \Leftrightarrow ASC (Altered States of Consciousness)" The system-forming factor is the adaptation of man to the natural and social environment, or their change in order to meet the present human need. Faith, as a mental phenomenon, is intimately linked to human behavior, which defines the relevant psycho-physiological mechanisms and instruments for its construction, perception, realization, impact and management - the Ukhtomsky dominant, conditional reflex and altered states of consciousness (ASC). Thus, through knowledge, reason can confirm, explain, and direct the Faith to the eternal truth of the creation of good, which is the meaning of human life in the dualistic system of good and evil, of life and death.

Key words: Faith, mental phenomenon, Ukhtomsky dominant, altered states of consciousness (ASC)

Увод:

От незапомнени времена **Вярата** (1) е била едно от най-мощните психосоматични **средства** за постигането на някаква цел (осъзната или подсъзнателна), **фактор за сплотяване** на различните хора и добро, и достъпно **убежище** за психиката на човека – безпомощен пред силите на Природата, колебаещ се и самотен в борбата вътре в себе си между доброто и злото, търсещ подкрепа или прошка чрез вярата си. Вярата, комбинирана с емоцията Страх (като инстинктивна Доминанта на Ухтомски) е била и е, мощно **оръжие на религиите** (около 4200) като социални системи (1) от вярвания, култури, миросглед, правила и начин на живот за контролиране и управление на човешкото съзнание и поведение за користни цели, например от шамани, вудомажьосници, инквизиция, кръстоносни походи, войнстващ ислям, съвременен тероризъм. **Възприемането от човешкия ум на предполагаема истина, каквото е Вярата** (1, 2), в комбинация с другото човешко психично явление – Надеждата, са вечният човешки **инструмент** в търсенето на Доброто, на Здравето и на Смисъла на Живота, и в този осъзнат чисто човешки стремеж и борба за постигането на смислена и свободно избрана цел, и чрез това на Безсмъртие. (2, 4, 5). За да може „Онзи, който има защо да живее, да понесе почти всяко как” (*Ницше*). Така **Вярата и свързаната с нея Надежда** се превръщат в **основни актуални потребности**, в първична мотивация, свързана със съществуването и реализирането на седемте човешки **инстинкта** (3) - за самосъхранение; за продължаване на рода; алтруистичен; изследователски; за доминиране; за свобода; за запазване на достойнство (съвкупност от моралните качества на Аз-а и уважение на тези качества в самия себе си). Интимната връзка на инстинктите

с **емоциите** и чувствата (сплав на емоции с несъзнателни и съзнателни отношения към нещо или някой) се проявява във възникването на **вътрешен конфликт в личността**. Във всеки човек възниква борба между разума и емоциите, която на съвременен език се нарича “владееене на себе си” и е в основата на болестотворния вътрешен конфликт на личността. *З.Фройд* го е описал като конфликт между подтиснатото либидо и нравствените принципи на човека, а невролога *В. Н. Мясщев* - като конфликтите: “искам, но не мога”, “искам, но се страхувам” и “не бива, не мога, но искам”. Тази вътрешна борба между разум, инстинкти и емоции на фона на **Незнанието** за същността на психичните явления, поражда като потребност Вярата в предполагаемата и желана истина за изход от силните, продължителни, трудно решими или неразрешими конфликти. Така тя, като психично явление, се вражда и като **силен мотив в психическата системна структура на човешкото поведение**. (в т. ч. и при **терористите**). Проблемът с емоциите, инстинктите и конфликтите, и ролята им в живота на човека, е база за неговото опознаване, а с това и за разбиране и повлияване на неговите чувства и психосоматичните синдроми на дистрес, на адаптация или дезадаптация, на Вярата, и в крайна сметка на живота и смъртта му. Става ясно, че днес, когато науката в това число и **Синергетиката** (съвременната теория за самоорганизация на системите) определя **Човека** като избирателно отворена, саморегулираща се, многокомпонентна, сложно организирана, вероятностна пространствено-времева ритмична (колебателна) система, и на прага на съжителстването му със създадения от него Изкуствения Интелект („Свърхразум”) и възникналият от това въпрос – може ли Съзнание, което няма тяло с присъщата му психика, да има Душа?, вече е назряла **необходимостта от научно изследване на Вярата като психично явление, от създаване на научно знание за нея, като най-ефективното средство в борбата с религиозния фанатизъм и тероризъм**.

Целта е изследване на психофизиологичната основа на Вярата като човешко психично явление, и изясняване на възможностите за нейното управляване от Човека чрез знание, чрез възприемането от ума на Вярата, като средство за постигане на някаква цел за творене на добро, на психосоматично здраве, на любов и грижа за другите, на смелост в трудни времена, осъществявайки по своя свободна воля тези завети на Иисус Христос.

Материал и методи: Библейското тълкуване на Вярата е, че тя е възприемането от ума на една предполагаема истина, като разумът само потвърждава вярата в нея без да я обяснява не защото не иска, а защото не може. В основата на Вярата е приемането, внушението и самовнушението, твърдата увереност в неща, които не се виждат, но за които се надяваме че съществуват, упование в Разумното, което лежи в основата на цялата Природа. (1, 2, 4, 5)

Съвременното изучаване и управляване Вярата, тоест превръщането ѝ от добро и достъпно убежище за психиката на човека чрез възприемането на предполагаема истина, в действено средство чрез осъзната убеденост и действия, ръководени от знанието, мисълта и волята на Човека за постигането на здраве и на опознатата от него истина и цел в живота свързана само с доброто, се базира на изучаването на Човека като сложна психосоматична саморегулираща се **система**, включена в мега-системата на човешкото общество. Това обективно налага използването на **Био-психо-социалния холистичен системен метод** като научен подход за изучаването и управляването на човешката Вярата. **Материалите** за това са натрупани в информацията от съвременните науки за психофизиологията и психологията на човека, психофармакологията, психофитотерапията, историята на религиите, социологията, медицината, квантовата невробиология, кибернетиката, биокибернетиката и синергетиката.

Резултати и обсъждане:

За да бъдат обхванати и осмислени целенасочено огромния обем необходимите за целта научни знания днес, е необходимо използване на целево създадената от нас **система** съгласно

Био-психо-социалния холистичен системен метод като научен подход:

„Емоции и Инстинкти <====> Вяра (като психично явление) <====> Човешки Мозък <====> ИСС(изменени състояния на съзнанието)”

със системообразуващ фактор (цел) – адаптация на човека към природна и социална среда, или тяхна промяна с цел удовлетворяване на актуална човешка потребност.

Днес в понятието “емоция” се включват два взаимосвързани процеса: субективно преживяване отразяващо отношението на дадена индивидуална личност към обкръжаващия свят и към самия себе си (“емоционално състояние”), и паралелно възникващи съответни изменения в различните нива на соматичната и висцерална сфера (“емоционално проявление”).

Според друго определение “емоцията” представлява оценка на възможността за удовлетворяване на някаква актуална биологична или социална потребност на индивида, извършвана въз основа на фило- и онто-генетичния му опит. Възникването и структурата на емоциите експериментално се обосновава в рамките на **Потребностно – информационната теория за висшата нервна дейност (6, 7)**. Според нея, най-общо правилото за възникване на емоция е по следната **формула: $E = f - П(Ин-Ис)$** , където **E** – емоция, нейната сила, качество, знак; **П** - сила и качество на актуалната потребност в най-широкия смисъл (витални, социални, духовни).

(Ин-Ис) - оценка на вероятността (възможността) за удовлетворяване на потребностите въз основа на филогенетическия и по-рано придобит индивидуален опит; **Ин** – информация за средствата и времето по прогноза, необходими за удовлетворяване на потребността; **Ис** – информация за средствата и времето с които субекта разполага в дадения момент. Терминът “информация” е употребен в неговото прагматично значение, което се определя с изменението на вероятността за достигане на целта – **f** т.е. цялата съвкупност от средства за достигане на целта: знания, навици, ресурси и др. личен и наследствен опит, интелект.

Емоциите са интимно свързани и с инстинктите. Те са общият фундамент, който Природата е поставила в основата на Аз-ът. Те са базовите, еволюционно избрани и генетично фиксирани основни жизнени потребности. Това са преди всичко потребностите за самосъхранение и за продължение на рода. Те се характеризират с понятието “**искам**” (като неосъзната потребност или като осъзнато желание). Основополагащото “искам” е естествено и правомерно. То е най-великият стимул за живот на организмите, а при човека - основата на Аза, неговият извор. Стремещт към адаптация е стремеж към реализация на “Аз искам”. Това е свръхпотребност. С “искам”, естествено взаимосвързано е и точно толкова императивното “**не искам**”(също като неосъзната потребност или като осъзнато желание). С тези две свръхпотребности (свръхмотиви) човек се ражда. Успоредно с тях Еволюцията е създала и фиксирала в инстинктите важните за социума и също толкова мощните алтруистични мотивации (потребности): “**не трябва**” и “**трябва**”, чийто укрепване е чрез възпитанието, изграждащо основната ориентация на Аз-а към оценка, цели и методи и тяхното фиксиране в подсъзнанието му. Така природата на човека, източниците на неговия Аз, са биологично-целесъобразни, естествени и следователно морални и нравствени, а всичко което подтиска човешкото в човека е аморално, безнравствено.

Реализацията на посочените седем инстинкти предизвиква особено и необикновено силно удовлетворение и удоволствие, а тяхното подтискане или блокиране води до отрицателни преживявания обусловени от чувството на

неудовлетвореност и предизвиква психосоматичен риск и дезадаптация (8). Инстинктите най-силно се проявяват в екстремални състояния, при които именно Вярата се проявява и като силно средство, и като убежище, и като оръжие.

От доминиране на едни или други инстинкти се формират и основните черти на **характера** на различните хора, от чиято съвместимост (еднаквост или различие) зависи близостта, „несамот-ността“, разбирането и оценяването, удовлетвореността на достойнството им, любовта между тях. Например, от доминирането на инстинктите за самосъхранение се формират егоизмът, тревожността, предпазливостта, консерватизмът. От доминирането на инстинкта за продължение на рода – повишена сексуалност, обичта към децата и семействеността; от алтруистичния инстинкт – алтруизъм, отзивчивост, търпимост; от изследователския инстинкт – любознателността, склонността към търсене на новото, към промяна на местата; от инстинкта за доминиране – стремежът към лидерство, върховенство, състезателността, властността и суетността; от инстинкта за свобода – любов към истината, бунтарството, антиконформизмът; от инстинкта за съхранение на достойнството – гордостта, принципаалността.

Всичко това са психични процеси, които са един от трите вида психични явления.

Психичните явления са психични системи, които се подчиняват на фундаменталните принци-пи в структурата и организацията на психиката: „стабилизация – актуализация“; „йерархичния принцип“; „организация – дезорганизация“; „полярност на психичните явления“.

Тяхната структура е:

I. Психичните процеси са свързани с получаването и преработването информацията. **Те са** : Сетивността, Мисленето, Въображението, Преживяванията (емоции и чувства) в две основни разновидности: възникващи преди и по време на удовлетворяване на потребностите – интерес, желание, надежда и **Вяра** и възникващи след удовлетворяване на потребностите : „удоволствие и неудоволствие“, „радост – тъга“, „обич – омраза“, „спокойствие – тревога“, „гордост – унижение“. При това организиращата дейност на съзнанието е чрез: Внимание (концентрация; устойчивост; обхват; превключваемост; разпределяемост); Памет (фиксация; ретенция; репродукция); Воля (управлението на желанието).

II. Психични свойства са свързани със съхраняването информацията. Те са системите на миналия опит, които в своето единство изграждат „системата на личността“. Тя включва: Система на знанията; Системата на способностите в т.ч интелектът (глобална познавателна способност); Системата на характера; *Аксиатиката* (най-висшата личностна система, осъществяваща възприемането, разбирането, преживяването, използването и защитата на значимостта на обектите и събитията, към която е и манталитетът, и **Вярата**).

III. Психични състояния. Те са актуалната, в сегашния момент, организация на психиката, използваща информацията и осигуряваща конкретното удовлетворяване на потребностите и според постигнатата или непостигнатата удовлетвореност имат полярни разновидности, напр. състояние на спокойствие базирано на **Вяра** и състояние на тревога.

Вярата, като психично явление, е интимно свързана в системната структурата на индивидуалното и социалното човешко поведение. То е начин на съществуване на живия организъм, на Аз-ът, на реагирането му на външни стимули и напрежения, които възникват у самия него при когнитивния дисонанс предизвикан от едновременното поддържане в Аз-а на две различни, несъвместими, вярвания, убеждения, идеи, мнения (9, 10). **Човешкото поведение** е процес на активно взаимодействие между личността и социалната среда, активна дейност, понякога

изразявана и чрез „бездейственост” (психическа активност на личността, с параметри свързани със силата и продължителността на процеса вътрешно задържане) свързани с ценностните ориентации на личността към различни обекти, цели и средства за тяхното реализиране. Функционалната структурна единица на поведението е поведенческият акт, който започва с нарушаване на равновесието вътре в организма и завършва с неговото възстановяване (свързан е с неосъзнат или осъзнат въпрос защо? е необходимо нещо да се прави). От физиолого-кибернетично гледище в поведенческият акт като структурна системна „единица” на дейността, се разграничават **пет основни стадии: I. аферентен синтез** – приемане и преработка на информацията (включително от внушение или самавнушение), предшестваща вземането на решение, необходима за организиране на най-адекватен при дадените условия приспособителен акт – кой, защо, какво, кога, как, къде, колко да се прави? Психофизиологичните му механизми според нас са Доминантата на Ухтомски и условният рефлекс, които се допълват образувайки единен интегративен комплекс – функционална организационна единица на поведението. Синтеза между механизмите на Доминантата и тези на формирането на условния рефлекс дава двата фактора необходими и достатъчни за целенасоченото поведение: първият - неговият активен, творческо-изследователски характер (от доминантата) и вторият – точното съответствие на обективната реалност (от утвърденият тясно специализиран условен рефлекс). В състава на аферентния синтез влизат като компоненти: 1. доминираща мотивация с пораждащи фактори – 1.1. биологични, емоционални и социални актуални потребности в това число и **Вяра** (съгласно Потребностно-информационната теория за висшата нервна дейност на Симонов П. В.), 1.2. обстановъчна аференция (съгласно функционалните системи на П. К. Анохин), 1.3. пускова аференция (кога, какво, как е необходимо да се прави) 1.4. памет (по-ранен индивидуален опит и енграми (следи) запазени в паметта, при чиито трансформации и рекомбинации чрез нови времена невронални връзки се създава неврофизиологичната основа на свръхсъзнанието (творческата интуиция).

II. формиране на действието и на ”акцептор на действието” - апарат за предсказване и оценка на резултатите от действието преди извършването му (кой, как, защо, колко?), съгласно функционалните системи на П. К. Анохин.

III. резултати от действието свързани с обратната аференция (какво?).

IV. обратна аференция между действието и ефекта от него (поведенческият акт става стройна система заедно с оценката на резултатите от действието в акцептора).

V. ”разсъгласуване” между цел и получен резултат, при което емоционалният фактор „удовлетвореност - неудовлетвореност” е допълнителен стимул за търсене на нови, по-адекватни цели на програмата за аферентно действие, в това число и продиктувани и подкрепени от **Вярата**.

Тъй като Вярата, като психично явление е интимно свързана в системната структура на човешкото поведение, за връзките между които са известни психофизиологичните механизми и инструменти, то става ясно според нас, че **Доминантата на Ухтомски и условният Рефлекс са психофизиологичните механизми и на Вярата и инструментите за въздействието ѝ, както и за нейното управление.** Доминанта на Ухтомски е временно господстваща рефлекторна физиологична система, функционално обединяваща различни нервни центрове от гръбначния мозък, подкорковите структури или кората на главния мозък, със задължително първично огнище на възбуда в един от отделите на централната нервна система, насочваща работата на нервните центрове в дадения момент и определяща вектора на поведение. Формираната Доминанта има четири типични свойства: устойчива възбуда; повишена възбудимост благодарение на която възниква основното свойство на доминантата - способност към сумиране на най-различни дразнения с

участието на хипокампа в мозъка можещ да реагира на сигнали с малка вероятност на реализация; изразена инерционност. Формирането на доминантата често може да е скрито, подсъзнателно и не волево, внушено, базирано на лимитиращата функция на натрупания по-ранен вид и индивидуален опит и функция на актуална в дадения момент потребност. С характерните черти на Доминантата ние се срещаме всеки път, когато наблюдаваме етапа на генерализация на условния рефлекс. Първият етап в създаването на всеки условен рефлекс е етапа на генерализация, за пръв път описан от И. П. Павлов: „Този участък от централната нервна система, който по време на безусловния рефлекс най-силно се дразни, насочва към себе си и по-слаби дразнители идващи от външния или вътрешен свят едновременно върху другите участъци от централната нервна система, тоест благодарение на безусловния рефлекс към неговия участък се прокарва временен път за всички тези дразнители. Условието които влияят на отварянето или затварянето на този път са вътрешен механизъм..., финно приспособяване на организма” (11). Така в етапа на генерализация на условния рефлекс, чийто неврофизиологични механизми практически съвпадат с феномена - Доминанта на Ухтомски (12), може да се изгради рефлекторна реакция на стимули, които никога по-рано не са се съчетавали със съответното подкрепяне. С увеличаване на специализацията на условния рефлекс, Доминантата се асимилира от него и влиза в структурата на условния рефлекс като активираща обратна условна връзка. При това е налице и временно повишаване на клетъчната възбудимост при продължително, над едно денонощие, запазване повишената ефективност на синаптичните връзки – свидетелство за устойчивост (инертност) на биомембранната пластичност. Имено тази биомембранна пластичност определя доминантните свойства на етапа на генерализация на условния рефлекс, придружен с паралелна промяна на клетъчната възбудимост в участъците от кората на мозъка обхванати от различните съчетани стимули (дразнения). Способността на Доминантата да се включва от много широк кръг стимули (осъзнати, подсъзнателни, внушени, инстинктивни) се реализира с участието на хипокампа, реагиращ и на сигнали с ниска степен на вероятност за положителна подкрепа. Взаимодействията в мозъка между предните отдели на новата кора, хипокампа, амигдалния комплекс и хипоталамуса, основно свързани с принципа на Доминантата на Ухтомски, са необходимите и достатъчни взаимовръзки за организация на човешкото поведение в координатната система: “потребности – вероятност за тяхното удовлетворяване” и имат важно адаптивно значение за организмите. Вътрешните (от метаболизма) и външните (болка, миризма и др.) предизвикващи процес на възбуждане безусловни стимули (дразнители), активират мотивационните структури в хипоталамуса, който активира хипокампа и предните отдели на новата кора на мозъка (влиянето на хипоталамуса върху амигдалоидния комплекс в лимбичната система е по-слабо изразено). Благодарение на хипокампа, широкият кръг стимули усилва доминантното състояние, тоест хипокампа участва във формирането на мотивационна доминанта, докато определянето на доминиращата мотивация е свързано с дейността на друга лимбична структура – ядрата на амигдалоидния комплекс. В случай на съвпадане на външните стимули с действията подкрепящи безусловните дразнители, хипокампа се оказва първото място на среща на съчетаните аферентни стимули.

Схема на взаимодействие на мозъчните структури в процеса на организация на поведенческия акт

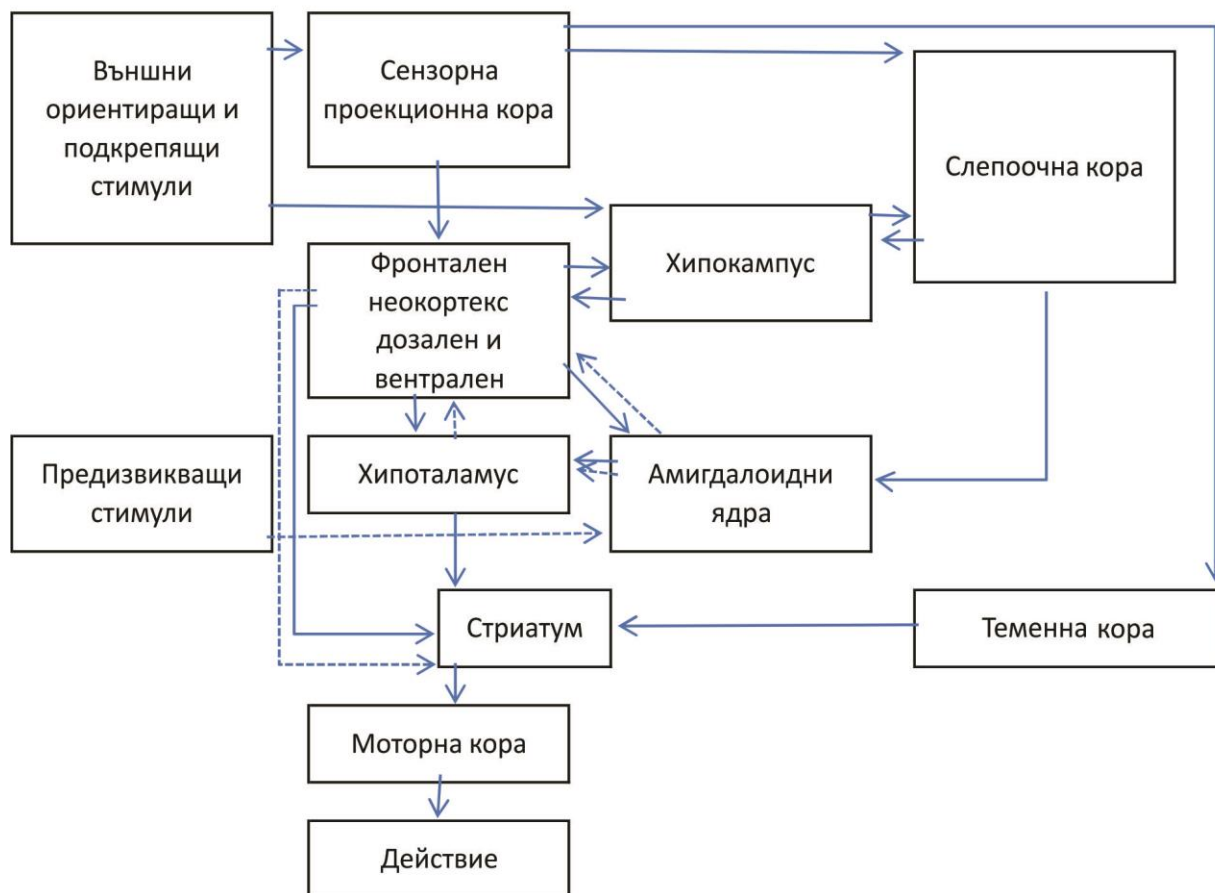

Схема на взаимодействията на мозъчните структури в процеса на организация на поведенческия акт, в това число според нас и при изграждането, възприемането и реализацията на **Вярата в структурата на аферентния синтез** – плътните линии са информационната аференция; пунктирите – мотивационните влияния; двойните – емоционално оцветената аференция. (13). При формирането на поведенческия акт, в резултат на съвместна дейност на хипокампа и фронталната кора се отбират тези външни стимули или техните енграми, които преди това са се съпровождали с удовлетворяване на дадената потребност. Чрез съпоставяне на мотивационното възбуждане с наличните стимули и с енграмите извлечени от паметта (най-вече от слепоочния дял на мозъчната кора), в амигдалоидния комплекс в лимбичната система се формира емоционално „оцветяване” на тези стимули и енграми, което води до определянето на доминиращата мотивация подлежаща на приоритетно удовлетворяване. Създалата се във фронталната кора програма за действия постъпва в базалните ганглии, където чрез взаимодействие с теменната кора се „вписва” в пространствените координати на предстоящото действие. От фронтно-стриатната система възбуждението през моторната кора отива към ефекторните органи, реализиращи целенасоченото поведение (в т.ч. и при реализация на Вярата).

Тази схема, макар и упростена спрямо реалната сложност на събитията във висшите отдели на главния мозък, дава възможност да се „наложи” динамиката на механизмите на доминантата и на условния рефлекс върху морфологичната основа на специализираните мозъчни образувания, и възможност за експериментална проверка на фактическите данни, както и за фитопсихо-фармакологично (респективно рецепторно-

медиаторно и/или енергийно-информационно) въздействие върху всеки един или няколко от изброените мозъчни образувания (например при плацебо ефект). При това трябва да се отчита, че не силата на възбуждение във възбудното огнище, го прави доминантно. Възбудният център става доминантен чрез способността си да сумира и натрупва възбуждане от импулси от случайни дразнителни (в т.ч. и подпрагови напр. от Вярата) с различна модалност, свързани с енграмите (паметови следи) във времето от удовлетворяването на потребностите, подкрепяно от мозъчните системи за самостимулация чрез удоволствия действаща чрез отделяните ендогенни невротрансмитери, невромедиатори и невромодулатори. Освен това е достатъчно еднократно или двукратно съчетаване на аферентното дразнение с прекратяването на доминантата, за да се образува здрава временна нервна връзка (14). Прекратяването на мотивационната доминанта води до бързо формиране на здрава временна връзка между центъра където е създадено доминантно огнище и центъра към който е адресиран дразнителя, тоест доминантата е неврофизиологичният механизъм чрез който се образуват бързо здрави временни връзки, особено характерно при изграждането и възприемането на **Вярата**.

Управляването на на Вярата като адаптационна реакция, при всички случаи трябва да започва с пренасочване и намаляване устойчивостта и силата на повишената възбудимост в рефлекторните системи в мозъка от съществуващата Доминанта на Ухтомски, след което създаване на нова Доминанта, разположена най-напред на нивото на временна координация на функциите – в периода на т.н. “еластичност на Ц.Н.С”. Инструментът за това е холистичният био-психо-социален подход, включващ и фитопсихофармакологичните комплексни препарати за едновременно регулиране на задръжните и възбудните процеси в мозъка. Биохимичният и фармакологичен механизъм за това са Мозъчните неврохимични системи за самостимулация чрез удоволствията - инструменти на еволюцията чрез “награда” за целесъобразен и полезен за оцеляването и развитието избор или чрез “наказващите” отрицателни психосоматични сигнални реакции, превърнали се от физиологични реакции(стрес) в мотивационни доминанти и състояния (дисстрес). (10).

Сумиращите свойства на Доминантата ярко се проявяват в поведението и творческата дейност на човека. Творческите личности, като правило, имат дивергентно мислене – те търсят решаването на проблема по всички възможни направления, разглеждат колкото може повече варианти. Те могат да образуват връзки между елементи в различни системи, нямащи на пръв поглед нищо общо, като отново предишният натрупан опит и мотивацията (в т.ч. емоционалното напрежение) играят лимитираща роля. При това интуицията винаги „работи” за удовлетворяване на потребностите, устойчиво доминиращи в иерархията на мотивите на дадената личност, каквато в много случаи е Вярата.. **Съзнанието** разработва проблема по хоризонтала, като оперира с думи и цифри, докато проникването в непознатото става по вертикала и като правило новата идея (поезия, картина, Вярата и др.) се ражда в подсъзнанието, опериращо със символи и образи. **Подсъзнанието** е свързано повече с виталните потребности, с интуитивното поведение, особено в екстремални ситуации (например при ИСС). Съзнанието се включва само във формулирането на проблема и логическа и експериментална проверка на интуитивната (свърхсъзнателна) хипотеза. Това е най-мощната и генетически фиксирана, от приспособителните възможности на мозъка. Механизма на Доминантата повишава възможността за адаптиране на субекта чрез рекомбинации на запазените в паметта следи и разширяване на асортимента на възприеманите външни сигнали осъществявайки предварителен неосъзнат подбор на база доминираща мотивация (в т.ч. и Вярата). Вторичният съзнателен отбор е свързан с функционалната специализация на двете полукълба на главния мозък действащи в

„диалог”- лявото (индукция ; планира, анализира като последователен процесор, опериращ с дискретни понятия съответстващи на цели класове обекти и установява отношенията между тях ; дейността му се базира повече на бъдещото време; съдържа повече допамин, ГАМК, ацетилхолин ; по-голяма чувствителност към невролептиците) и дясното (дедукция; осигурява цялостно синтезирано, аналогово описание на света; дейността му се базира повече на миналото време; съдържа повече серотонин и норадреналин; по-голяма чувствителност към алкохола). Асиметрията е необходимо условие за реализация на процесите на висшата нервна дейност, в т.ч. и доминантните свързани с динамиката в създаването на временните връзки в посока от асиметрия към симетрия и отново към асиметрия в дейността на главния мозък, чиято дейност е оптимална при синхронната дейност на двете му полукълба (6, 7, 13, 15). В резултат на съвместна дейност на хипокампа и фронталната кора се отбират тези външни стимули или техните енграми(паметови следи), които преди това са се съпровождали с удовлетворяване на дадената потребност. Чрез съпоставяне на мотивационното възбуждане с наличните стимули и с енграмите извлечени от паметта, в амигдалоидния комплекс в лимбичната система се формира емоционално „оцветяване” на тези стимули и енграми, което води до определянето на доминиращата мотивация подлежаща на приоритетно удовлетворяване. Тоест **емоциите са важен фактор при изграждането, възприемането и реализацията на Вярата.** (17). От друга страна те лесно се поддават на сугестогенни въздействия. Тези две страни на емоциите ги определят като много важен и достъпен инструмент за предизвикване и управляване на **Изменени състояния на съзнанието (ИСС) като оптимални инструменти за изграждането, възприемането, реализацията и управлението на Вярата, подкрепяни от Мозъчните системи за самостимулация чрез удоволствията,** особено в комбинация с определени дози от целесъобразно подбрани препарати (например невролептици и транквилизатори) при пренасочване и намаляване устойчивостта и силата на съществуващата доминанта) и фитопсихофармакологични препарати (например антидепресанти, психостимуланти и психомиметици при създаване на нова доминанта) действащи предимно на ретикуларната формация, лимбичната система и хипоталамичната област (10). При това се използва, че мотивационното влияние на хипоталамуса върху новата кора на мозъка има асиметричен характер, проявяващ се както в активация(нежелана в случая) предимно на лявото му полукълбо (почувствително от дясното към невролептиците, което в случая е желан ефект за подтискането на лявото полукълбо при пренасочване и намаляване устойчивостта и силата на съществуващата доминанта като първи етап), така и в засилване на взаимовръзките между електрическите процеси в мозъка.

Изменените състояния на съзнанието (ИСС) (16, 18, 19, 21, 22, 23) са психофизиологичен феномен, който представлява приспособително оправдан и качествено изменен начин на функциониране на редица относително автономни перцептивни и когнитивни модули в мозъка, като при това съществено е подтиснатата дейността на лявото мозъчно полукълбо. ИСС се групират като сугестогенни (възникващи при внушение и самовнушение, хипноза и автохипноза), фармакогенни (индуцирани в резултат на използването на психоактивни препарати), и „екзогенни” състояния (възникващи при екстремални външни условия, които включват механизмите на адаптация и дезадаптация). При ИСС, последователно при стесненото съзнание изместеният психически материал става по-достъпен за съзнателна преработка, а при последващото разширено съзнание става възможно подтискането, подчинението на негативните доминанти на по-общи програми, тоест преоценка на съществуваща доминанта, последвана от създаването на нова свързана с **Вярата.** В този процес много ефективни инструменти са и внушението и самовнушението (20). **Внушението**

(сугестия) е метод за пряка връзка на несъзнаваната психическа активност със средата, форма на психическо отражение, при което предимно по пътя на несъзнаваната психическа активност се създава специална нагласа към разгъване на функционалните резерви на човешката психика, особено характерно за **Вярата**. Внушението съдържа едновременно информативен и алгоритмично-препрограмиращ аспект. Внушението е резултат от преодоляването на антисугестивните бариери в хода на сложния единен десугестивно-сугестивен процес. Много често внушението е оформено словесно, но то може да постъпи у нас и по несловесен път. Внушението може да съществува и при будно и при сънно състояние, и при съноподобни състояния (18). Внушението е чувствено въображение. Въображението е построяването в мозъка на нов информационен модел във формата на образ, представа или идея и **Вяра** в нея, чрез рекомбинации от съхраняваната в паметта информация. Във внушение обаче, се превръща не всяко въображение. Само емоционално наситеното въображение чувствено се възприема като реалност и затова получава силата на физиологично въздействие върху организма. При това емоциите могат да бъдат както положителни, така и отрицателни. При внушението, въвежданата информация не се възприема пасивно, а се пречупва през призмата на собствената индивидуалност и Вяра. Подложеният на внушение субект винаги встъпва в ролята на съавтор на внушението, като обогатява въвежданата информация със своето собствено въображение, зависещо от степента на емоционалност, жизнен опит, култура, Вяра, потребности и физическо състояние. Като фактор за внушаемостта на субекта и за осъществяването на внушението е необходима готовност за него – психологическа ориентация – специфично състояние на насоченост и готовност за удовлетворяване на възникнала потребност в конкретна ситуация. Изключително значение за внушаемостта на субекта има и несъзнателното подражаване на социалната микросреда, използвано в религиите, изразяващо се в представи, емоции, усещания и действия – така наречената конформност (например пасивност или паника на тълпата; мода и др.). По този начин внушението е производно на въображението, психологическата ориентация и конформността. Те образуват психологическа-та структура на внушението. При изграждането, възприемането, реализацията и управлението на Вярата предизвикани чрез внушение, в мозъка информация за реалната ситуация не постъпва. Аферентната сигнализация, противоречаща на внушението е блокирана от процес на задържане. За това способства ярко изразена емоция, без която внушението е невъзможно. Внушението заобикаля началния стадий на поведенческият акт „аферентен синтез“. Така се създават условия, когато информацията (в т.ч. и лъжливата или предполагаемата), предадена чрез словото, думата (начин на кодиране на действителността и на предаване на информация, тоест важно е не само какво и кога се говори, но и как се говори, например при молитвата, при плацебо ефекта), не може да бъде опровергана. Тя се възприема като чувствена реалност. За поведенческият акт се формира „акцептор на действието“, съдържащ програма от реакции и нейния чувствен еквивалент, който после се потвърждава от санкциониращата обратната аференция, в т.ч. и мозъчните системи за самонаграждаване чрез удоволствия. През това време съзнанието на човека е напълно запазено и затова всички други поведенчески актове остават адекватни на реалната действителност. Запазването на съзнанието е характерна особеност на внушението в будно състояние. Функционалната система (П. К. Анохин) организирана чрез внушението, работи в автономен режим. Тя функционално е разединена, изолирана, от останалите мозъчни образувания. Това става причина за физиологично и психично раздвояване, особено характерно за внушението. Подтискането на постъпващата информация от реалната действителност, става причина за това, че материалът за реализация на внушението е само запазеният жизнен опит. На човек извън неговия жизнен опит (придобит или копиран от други) нищо не може да

се внуши. Улесненото извличане от паметта на информация при внушение, позволява да се спомнят и възпроизведат отдавна забравени ситуации и форми на поведение.

Самовнушението е съзнателен процес на целеустремено съзнателно управляване на своите действия. Принципна разлика във физиологическата природа на внушението и самовнушението няма. Обединяващото звено между тях е **чувственото въображение особено характерно за Вярата**. Нещо повече – не може да има внушение без самовнушение и внушението може да стане мотив за самовнушението. Самовнушението също се постига посредством думите, т.н. вътрешно говорене, молитва. (19, 20, 21). Осъзнаването на конкретната актуална потребност от личността и на прегодите по пътя за удовлетворяването ѝ, чрез волята на човека като рефлекс-торна потребност от свобода, постигана чрез преодоляване на препятствията чрез **Вярата** по този път, поражда и положителни емоции. Това много може да помогне в изграждането на психологическата структура на внушението и самовнушението. При това волята стабилизира поведението и Вярата, и способства за поставянето на важни, макар и трудни за постигати цели. Този процес на целеполагане базиран на свободен информиран избор от човека, е най-ефективен при разширеното съзнание, когато се обезпечава увеличаване на общата активност на кората на главния мозък и синхронизацията в работата на различните му участъци и се създават психосоматични условия за оптимална адаптация на човека към средата или на средата към човека **чрез Вярата в собствените му възможности**.

Изводи:

”Познай себе си и ти ще познаеш вселената и боговете!” ни е завещал Орфей XIII век преди Иисус Христос. Това вече е възможно, наложително и актуално днес, при смесването на човешките културно-исторически общества, при разпространението на тероризма като средство на политико-икономическата и религиозна власт, и когато Човекът създава Изкуствен Интелект („Сврѳхразум”) и адаптира природната и социалната среда към своите потребности! В тези процеси съвременното изучаване, превръщане и управляване на Вярата в действено средство чрез осъзната убеденост и действия, ръководени от мисълта, знанието и волята на Човека за постигането на опозна-та от него истина и цел в живота, и на база на това – вяра в себе си, става обективна актуална човешка потребност, взаимовръзка между него като Личност и Обществото от себеподобни. Така Разумът чрез знанието вече може да потвърждава, да обяснява и да направлява Вярата към вечната Истина за творене на Добро, което е Смысла на човешкия живот в дуалистичната система на Доброто и Злото, на Живота и Смъртта.

Литература:

1. Вярa , Религия - <https://bg.Wikipedia.org> , 15.09.2018
2. Кураев Андрей, дякон, Вярa и разум, , Православие.БГ, 2018г.
3. Гарбузов В.И., Древние и новые каноны медицины, С.Петербург,И-во ОВК,1992, ISBN: 5-87383-016-9
4. Лазарев Валентин, „Очевидное – невероятное” в видении добра и зла, Философская антропология, 2016, т.2, №1, с.130-151, И-т философии Российской Академии наук
5. Вучков Йордан, ДМН, Медицина и религия, www.Pravoslaviето.com, И-во”Кота”ООД Ст. Загора, 2003 г.
6. Симонов П.В., Эмоциональный мозг, “Наука” Москва, 1981
- 7.Симонов П.В.Лекции о работе головного мозга,Москва И-т психологии РАН, 1998
- 8.ПировскиЛ.Т., ПировскиН.Л. „Магия бяла в лунна нощ...поезия и психофармакология ...за любовта”, И-во БОН, Благоевград, 2008г., ISBN: 978-954-8118-87-3
9. Стаматов Р.,Минчев Б., Психология на човека, „Хермес” ,Пловдив,2003

10. Пировски Л.Т.,Фитопсихофармакология на човешкото поведение, И-во БОН, Благоевград, 2015 г. , ISBN: 978-954-395-123-9
11. Павлов И.П., Двадцатилетний опыт объективного изучения высшей нервной деятельности(поведения)животных, М.: Наука. 1973
12. Павлыгина Р.А.,Роль доминанты в замыкании условного рефлекса, в сб.,Доминанта и условный рефлекс, ред.СимоновП.В.Москва, „Наука” 1987
13. СимоновП.В.,Доминанта и условный рефлекс,Москва, „Наука” 1987, стр.161
- 14.Павлыгина Р.А. Стадия специализации доминанты и целенаправленное поведение, Журн. Высш. Нерв. Деятельности, 1985, Т.35,№4, С.611-624.
15. Брагина Н.Н, Доброхотова Т.А.,Функциональные асимметрии человека, 2-ое изд.,Москва „Медицина”,1988
- 16.Спивак Д.Л.,Измененные состояния сознания,”Ювента”,Санкт-Петербургского гос. университета,2000
17. Авруцкий Г.Я.,Вовин Р.Я.,Личко А.Е.,Смулевич А.Б., Биологическая терапия психических заболеваний, Москва,”Медицина”,1975
18. Лозанов Георги, Сугестология,И-во”Наука и искусство”,София,1971
- 19.Линецкий М.Л., Внушение и мы, Москва, «Знание» 1983
20. Томов Кубрат, Резомално изоморфният принцип, И-во”Аргес”, София, 1991г.
- 21.ГримакЛ.П., Моделирование состояний человека в гипнозе,Москва,«Наука» 1978 ;
- 22.Слободяник А.П.,Психотерапия,внушение, хипноз,Киев,И-во»Здоровя»,1977
23. Маклаков Геннадий, Методи за регистриране изменени състояния на съзнанието на операторите на сложни ергатични системи : проблеми и перспективи, SES 2012, Eighth Scientific Conference with International Participation, SPACE,ECOLOGY,SAFETY,4-6 December 2012, Sofia, Bulgaria, p.256-265.